

"A doua zi nu a murit nimeni." Saramago începe romanul dându-ne o știre neașteptată. Niciodată nu s-a mai întâmplat să treacă o zi „fără să se producă un deces din cauză de boală, o cădere mortală, o sinucidere dusă la bun-sfârșit[...] Nici măcar unul dintre acele accidente de mașină [...] când iresponsabilitatea și veselă și excesul de alcool se iau la întrecere pe șosele ca să fie clar, o dată pentru totdeauna, cine e în stare să ajungă primul la moarte."

Lucrurile se înrăutățesc odată cu lipsa morții. Oamenii nu mai pot să moară, dar suferința, boala, bătrânețea eternă sunt prezente peste tot. Spitalele devin suprapopulate cu muribunzi care nu pot face marele pas, numărul pensionarilor crește nepermis de mult, sistemul economic al țării e dat peste cap. La început

„...cetățenii erau ferm convinși că, prin simpla voință, va fi posibil să se învingă moartea și că, prin urmare, dispariția nemeritată a atâtor oameni în trecut se datora numai unei reprobabile debilități volitive a generațiilor anterioare."

Neobișnuita veste a dispariției neașteptate a morții din țară e dezbătută de preoți și de conducătorii statului.

„ Fără moarte, ascultați-mă bine domnule prim-ministru, fără moarte nu există înviere și fără înviere nu există biserică."

Spune un cardinal, neuitând să precizeze că

„Biserica, domnule prim-ministru, s-a obișnuit într-o asemenea măsură cu răspunsurile eterne, încât nu pot să mi-o imaginez dând altele, chiar dacă realitatea le contrazice. De la început noi n-am făcut altceva decât să contrazicem realitatea, și iată-ne aici.”

Oamenii încep să-și manifeste bucuria că au devenit nemuritori arborând drapelul național pe toate clădirile.

„Era imposibil să rezisti unei asemenea fervori patriotice.”

Unii arborau drapelul drept recunoștință pentru noua lor situație, alții pentru că se temeau că ar fi putut fi acuzați că

„Cine nu pune drapelul nemuritor al patriei la fereastra casei sale nu merită să trăiască”

Nu toată lumea se bucură de lipsa morții. Cei de la pompe funebre rămân fără „obiectul muncii”. Să ne gândim că

„...niciodată vreun cadavru uman nu trebuie să fi dus lipsă de cineva care să-i sară în ajutor și să-l îngroape, chiar dacă n-a fost decât pământul generos care s-a deschis.”

Guvernul face o comisie care să ducă la o concluzie acceptabilă despre

„cauzele misterioase ale dispariției subite a morții.”

Comisia are misiunea de a găsi răspuns la întrebarea:

„Ce vom face cu bătrânii, de vreme ce nu mai există moartea ca să le reteze excesul de veleități macrobiene?”

Firmele de asigurări de viață au și ele probleme acum, când

„Moartea își pusese capăt zilelor.” □

Neobișnuita situație e prilej de polemici între fețele bisericești și filozofi. Un preot spune:

„...tocmai pentru asta existăm pentru ca oamenii să-și trăiască toată viața cu frica în gât și, atunci când le sosește ceasul, să primească moartea ca pe o eliberare .”

În cazul inexistenței morții, însuși sensul existenței credinței e pus sub semnul îndoielii.

„Religiile, toate câte sunt ele, oricât le-am răstălmăci, nu au altă justificare pentru a exista decât moartea. [...] tocmai pentru asta existăm, pentru ca oamenii să-și trăiască viața cu frica-n gât și, atunci când le sosește ceasul, să primescă moartea ca pe o eliberare.”

Filozofii sunt de părere că nu trebuie să sperie pe nimeni faptul că moartea nu mai există

„Nu știm dacă a încetat să mai existe, știm doar că a încetat să mai ucidă. Nu e același lucru.”

Există o mare problemă, cu care și prelații și filozofii sunt de acord:

„...dacă ființele umane n-ar muri, totul ar fi permis. Și asta e rău [...].”

Oameni care ar fi trebuit să moară, din cauza bolilor sau a vârstei înaintate, rămâneau „suspendați” între viață și moarte. Un bunic și nepotul său ar fi trebuit să moară. Familia cere ajutor preotului, care

„ridică ochii spre cer și nu avu alt cuvânt de răspuns decât că toți ne aflăm în mâinile lui Dumnezeu și că mila divină este nesfârșită.”

...dar insuficientă pentru a rezolva această problemă neașteptată.

Locuitorii țării în care oamenii nu mai pot să moară găsesc o soluție interesantă pentru a trece din lumea viilor în cealaltă lume. Până la urmă, e vorba doar de câțiva pași (făcuți pe furiș, e drept) până dincolo de graniță. În celelate țări, totul se desfășoară ca și până acum: se moare...

În orice moment tensionat care apare într-o societate umană, apar și aici relații de tip mafiot. Scriitorul numește noua mafie „maphia”, pentru a face deosebire față de mafia cealaltă. Noua maphie avea ca „obiect de activitate” transportul (ilegal, firește) muribunzilor dincolo de graniță, unde se putea muri fără probleme.

Văd că și scriitorul portughez José Saramago are obiceiul ca, din când în când, să implice cititorul în acțiunea romanului.

„Urmând exemplul bătrânului de la pagina cincizeci și unu, fusese dorința morților să moară [...].”

Viața locuitorilor ciudatei țări se schimbă fundamental

„Între speranța de a trăi veșnic și teama de a nu muri niciodată.”

Biserica ia parte la aprinsele dezbateri pe tema nemuririi:

„Biserica intră pe câmpul dezbaterii călare pe calul de luptă obișnuit, adică planurile lui Dumnezeu sunt cum au fost întotdeauna, de nepătruns. [...] nu ne este permis să tragem cu ochiul prin crăpătura ușii cerului ca să vedem ce se petrece înăuntru.”

Un fragment al cărții lui Saramago mi-a atras în mod deosebit atenția. Dacă bătrânii nu mai puteau muri, asta nu însemna că nu-i lăsau puterile... Un bătrân ajunge să fie izolat de familie. Nu putea să se hrănească fără să se murdărească. Din această cauză, e pus să manânce dintr-o farfurie de lemn, așezat pe jos, în pragul ușii. Nepotul său, văzând cum e „îngrijit” bunicul, face și el o farfurie de lemn pentru tatăl său, pentru momentul când va fi bătrân. Lecția dată de fiu tatălui a avut efect. Imediat bătrânul a fost primit la masă, alături de întreaga familie...

„Ceața de pe ochii tatălui se risipi, acesta văzu adevărul și lumina sa, și imediat se duse să-i ceară iertare celui ce-i dăduse viață.”

Țara unde nu se mai murea era, ca formă de guvernământ, regat. Apar dispute acum între adepții regalității și cei ai monarhiei.

„... chiar dacă mâine s-ar hotărî să abdice din cauza vârstei sau a diminuării facultăților mintale, tot ar continua să fie rege, o serie nesfârșită de regi întinși în paturile lor în așteptarea unei morți care nu va veni niciodată[...].”

Regele e informat despre un pericol neașteptat:

„...sire, dacă nu începem să murim, nu vom avea viitor.”

Iată o problemă la care nu mulți s-au gândit până acum...Saramago a făcut-o...

În partea a doua a cărții, autorul portughez aduce în prim-plan un personaj neașteptat: moartea, care dă dovadă de sentimente umane. Se îndrăgostește de un violoncelist... Devine un personaj vizibil în momentul când începe să trimită scrisori de atenționare celor care urmau să moară în următoarele zile.

Acum, oamenii, deja învățați cu nemurirea, trec greu la starea cu care, într-un fel sau altul, fuseseră obișnuiți de la naștere, că orice început are și un inevitabil sfârșit. Se organizează echipe de psihologi care să-i ajute pe oameni

„să depășească trauma de a trebui să moară din nou când erau deja atât de convinși că aveau să trăiască pentru totdeauna.”

Spuneam că oamenii și-au manifestat bucuria nemuririi prin arborarea drapelului național pe clădiri. Acum, la revenirea la normalitatea pe care trebuie s-o acceptăm, drapelele au rămas, iar oamenii continuă să salute simbolul național. Scriitorul se întreabă dacă

„o făceau din cauza decedatului sau din cauza simbolului viu și sfânt al patriei”. □

Totul reîntră în normalitate.

„Era evident că moartea nu se abătuse de la înțelegerea sa cu umanitatea”

Sigur, nimeni nu vrea să moară, dar oamenii

„crezând că fiind atâta lume de murit, numai printr-un mare ghinion le-ar veni rândul”.

Saramago are umor: moartea încearcă să-și modernizeze modalitatea de expediere, utilizând poșta electronică. Într-o discuție cu nelipsita-i coasă, îi spune acesteia:

„am auzit că este tot ce poate fi mai igienic, că nu lasă pete de cerneală, nici nu murdărește degetele.”

Ar mai fi și avantajul rapidității.

„Exact în momentul în care omul ar deschide outlook express-ul de la Microsoft, gata, l-am prins.”

Scrisorile expediate de moarte, ajung la destinatar cu precizie. Asta, până-n ziua când una dintre ele se întoarce la expeditor. Moartea nu poate înțelege cum

„un aviz semnat cu propria ei mână și cu scrisul ei, un aviz în care se anunța sfârșitul irevocabil și fără drept de prelungire al unui om fusesse returnat la punctul de plecare .”

Sinistrul personaj al lui Saramago meditează la ciudata întâmplare

„în timp ce oasele degetelor sale sau degetele de oase bat darabana pe tăblia mesei.”

Superbă inversare de cuvinte, în urma căreia se realizează un efect umoristic excepțional.

Autorul continuă pe același ton zeflemitor la adresa morții.

„Dacă moartea visase la speranța de a avea vreo surpriză care s-o distragă de la plictiseala rutinei, se putea considera servită. Iată că o avea, și dintre cele mai mari.[...] Ne vine să punem o mână pe umărul ei dur, să-i spunem la ureche sau, mai exact, în apropierea locului unde o avusese, sub osul parietal, câteva cuvinte de simpatie.”

Plecată în urmărirea omului la care scrisoarea sa de anunțare a trecerii apropiată în lumea de dincolo nu putea ajunge, moartea ia chipul unei femei. Adică un om . Drept urmare, se comportă ca un om.

„Rămase în camera de hotel toată ziua. Se uită la televizor până târziu. Apoi se băgă în pat și stinse lumina. Nu dormi. Moartea nu doarme niciodată.”

Într-adevăr...

Autorul cărții spune că moartea, metamorfozată în femeie, e frumoasă

„într-un fel imposibil de definit, aparte, inexplicabil prin cuvinte, ca un vers al cărui ultim sens, dacă așa ceva există într-un vers, scapă încontinuu traducătorului.”

Excepțional! Poate defini cineva frumusețea – un atribut prezent în oricare femeie- mai bine decât Saramago?

În final, violoncelistul (omul la care nu ajungea scrisoarea fatidică) și moartea au o relație omenească. Moartea distruge scrisoarea și se întoarce în pat, alături de el.

„...fără să înțeleagă ce i se întâmplă, ea care nu dormea niciodată, simți că somnul făcea să-i cadă suav pleoapele. A doua zi nu a mai murit nimeni.”

Așa se termină romanul, cu aceleași cuvinte cu care începe. Cercul se închide. „Meciul” continuă...

José de Sousa Saramago a scris cartea când avea 83 de ani. A avut timp suficient ca să râdă de moarte. Spune scriitorul:

„Moartea e supărată. E vremea să scoatem limba la ea.”

El a reușit! Ce putem face altceva?...